

Telefon št. 30-40

VOJNI INVALIDI

GLASILO UDR. VOJNIH INVALIDOV KRALJEVINE JUGOSLAVIJE
OBLASTNEGA ODBORA V LJUBLJANI

List izhaja vsakega 25. v mesecu. Posamezna številka 1 Din. — Naročnina mesečno 1 Din. — Rokopisi se ne vračajo. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo — Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Št. Peterska vojašnica, Telefon št. 30-40.

Verne duše

Invalidske vrste se hitro krčijo. Leto pride naokoli, pa zopet pogrešamo mnogo prijateljev, znancev in tovarišev. Vojne posledice, ki mučijo naše invalide z dneva v dan, poleg tega pa trpljenje, ki ga jim prizadeva slaba zaščita, strašno redči vrste. Polovica bivših borcev iz svetovne vojne je že pod zemljo.

Jesen objema zemljo. Mrzla slana pali listje, cvetlice klonejo glave, mrzel veter tuli svoje tuborne melodije nad grobovi. Tužni dnevi narave nas privedejo v Vernih duš dan, ko se potrtilih src spominjamo mrtvih, ko obidemo grobove svojcev, prijateljev in znancev in ko se naše misli zatope v spomine. Koliko smo jih pustili na bojnih poljanah, koliko otrok, žen in svojcev moramo tolažiti pri njihovem stalnem žalovanju. Nepregledne vrste križev stoje tam, kjer so nekdanje strumne vrste mož v enakih ravnih črtah. Mnogo grobov je raztresenih, pozabljenih, opustošenih. Taka slika se nam predoči vsako leto na Vernih duš dan.

Ko bomo stali na pokopališču in se v premišljevanju zatopili v pretekle čase, nam bodo oči zarosile in počastili bomo spomin naših dragih mrtvih. Nepregledne lučice na grobovih se nam zde kot mrtve tihe duše, ki nemo zro na nas, proseč spomina in tihe molitve. Tih spomin nas spremlja na Vernih duš dan povsod, ker ta dan je največji žalni dan za našimi umrlimi ožjimi sorodniki, vsemi prijatelji in znanci in še posebej za našimi padlimi in umrlimi tovariši.

Spominska svečanost o Vseh Svetih na ljubljanskem pokopališču

Udruženje vojnih invalidov, Udruženje rezervnih oficirjev in Zveza dobrovoljcev prirede tudi letos na ljubljanskem pokopališču spominsko svečanost na vojaških grobovih pri Sv. Križu. Vršijo se na dan Vseh svetih popoldne okoli pol 16. ure, potem ko bodo molitve pri pokopališkem križu. Vse invalide pozivamo da se v čim večjem številu udeleže svečanosti.

Spored je sledeči:

1. Godba otvori z religioznim koralom.
2. Združeni pevski zbori zapoje žalostinko.
3. Govor.
4. Bivši vojni kurati opravijo molitve.
5. Pevci zapoje drugo žalostinko.
6. Godba zaključi svečanost.

V ponedeljek dne 2. novembra t. l. ob 9. uri zjutraj se vrši žalna maša v Franciškanski cerkvi v Ljubljani za vsemi padlimi in umrlimi borci in člani.

Tudi maše naj se naši člani in članice v velikem številu udeleže, ker je to vsakoletna žalna prireditev v smislu društvenih pravil, za to se mora vsak udeležiti. Ni lepo, ako bi bilo več povablencev kot članov, ker je to društvena prireditev in dolžnost za vsakega.

Odlikovanje predsednika Središnjega odbora.

Tovariš Božidar Nedič je bil odlikovan z redom Svetega Save II. reda. Tudi Poljska republika ga je odlikovala z oficirskim redom »Polonia restituta«. Najlepše mu častitamo.

Plenarna seja Središnjega odbora in naši predlogi

Dne 6., 7. in 8. novembra t. l. se vrši v Beogradu plenarna seja širšega Središnjega odbora, ki jo tvorijo tudi delegati vseh Oblastnih odborov.

Dnevni red je:

1. Otvoritev. 2. Poročilo o delu Središnjega odbora od 1. aprila do 30. oktobra 1936. 3. Poročilo upravnika invalidskega doma, šefa dečjega penzionata in šefa invalidskega oskrbovališča. 4. Poročilo blagajnika Središnjega odbora. 5. Izjava nadzornega odbora. 6. Nov invalidski zakon. 7. Zveza borcev. 8. Vprašanja in predlogi.

Naš Oblastni odbor je stavil plenumu sledeče predloge:

1. Za izposlovanje že zaprosene subvencije iz invalidskega narodnega fonda v svrhu zgradbe lastnega invalidskega doma v Dravski banovini.

2. Za nujno intervencijo pri g. ministru socialne politike in narodnega zdravja, ki naj jo izvrši posebna deputacija, sestavljena iz članov plenuma, da se do roka, ki ga je treba staviti, rešijo vsi akti iz Dravske banovine, ki so še nerešeni pri Invalidskem sudu v Zagrebu (pod ta sud spadajo naši srezi Murska Sobota, Dolenja Lendava, Črnomelj in Metlika). Ob enem se zahteva ustanovitev posebnega oddelka pri tem sudu za rešitev dotičnih aktov.

3. Za spremembo novega pravilnika o invalidskih voznih olajšavah tako, da bodo dobili invalidi pa tudi ostali zaščiteni družinski člani iste pravice kot so jih državni vpokojenci in njihovi družinski člani, namreč 24 kratno polovično vožnjo. Invalidom se namerava dati le 6 kratno, družinskim članom pa zopet nič.

Poleg tega zahtevamo izdajanje železniških legitimacij na isti način kot poprej doma, ne pa v Beogradu.

4. Za odločbo, kdo predlaga k pregledu pohabljenih otrok invalidov radi prejetanja doklad, tudi ako so preko 16 let stari. Invalidsko sodišče nima z dokladami ničesar opraviti, pač pa sama finančna direkcija. Sploh ni jasno, ako se smatrajo za zaščiteni samo pohabljeni popolne sirote ali tudi invalidski otroci.

Da dobimo nadaljne spremembe invalidskega zakona

Kadar so enkrat dane prve obljube, pa čeprav je običajno pri nas potem še mnogo čakanja, se vendar s pomočjo naše borbe konečno vendarle enkrat nekaj uresniči. Tako je bilo na primer z zadnjimi spremembami, ki smo jih dobili letos. Borili smo se za nje že par let.

Že večkrat smo povedali, da bo revizija našega invalidskega vprašanja pri nas izvedena postopoma, da ne bo invalidski zakon naenkrat celo spremenjen. To povdarja tudi vedno predsednik Središnjega odbora na sejah, sestankih in zborovanjih. V zadnjem času pa se je to tudi v resnici pokazalo.

Obveščeni smo, da Kraljevska vlada zopet nekaj o tem dela in sicer s svoje lastne iniciative, da bi se vprašanje vojnih žrtev še boljše rešilo.

To nam potrjujejo dve izjavi, ki sta bili pred kratkim javno izrečeni.

Odposlanec gospoda predsednika Kraljevske vlade je na proslavi v Domu slepcev v Zemunu govoril tako, da nas resnično razveseljuje in nam daje dobre nade.

5. Za to, da bi se spiski o zaostalih invalidninah pošiljali ministrstvu vsak mesec in ne enkrat na leto. Za državne uslužbenke je že sedaj tako urejeno. Na ta način se zaostanki državnim nameščencem postopoma mesečno izplačujejo, vojne žrtve pa morajo iskati šele na otvoritev skupnega kredita za zaostanke po eno leto ali še več in toliko časa ne dobe zaostankov.

6. Za pomoč naši Protezni delavnici v Ljubljani iz invalidskega narodnega fonda, da bo imela dovolj sredstev za nabavo materiala in bo lahko nemejeno delala.

7. Za odredbo, da bi tudi invalidi predlagali finančni direkciji vprašalne pole za dodatke samo enkrat na leto in sicer v oktobru. Sedaj jih morajo invalidi predlagati dvakrat, ostali vpokojenci pa le po enkrat na leto.

8. Za vpoštevanje invalidskih zadrug pri Ministrstvu trgovine in industrije, da bodo v pogledu likvidacije kmečkih delov proglašene za človekoljubne ustanove.

9. Za spremembo čl. 25 pravilnika k invalidskemu zakonu, da finančne direkcije ne ustavljajo invalidnine ako pričakujejo samo delno spremembo rešenj, to je pri povišanju procentov, znižanju davka itd. V takih slučajih naj se izplačuje stara invalidnina naprej neglede na to kakšna bodo poznejša rešenja. Le ako se jasno vidi, da bo dotičnim invalidnina sploh odbita, naj se pred rešenjem ustavi. Naša delegata bosta zastopala te predloge, da se sprejmejo in izvedejo.

Prejeli smo od Krajevnega odbora v Novem mestu predloge k spremembi invalidskega zakona, ker je invalidski zakon tudi na dnevnem redu plenarne seje. Ta točka pa ni mišljena za detaljno stilizacijo invalidskega zakona, odnosno sprememb, pač pa principijelna odločitev revizije invalidskega zakona po gotovih principih in smernicah. Detaljno bodo delale komisije. Prosi tudi, da predloge, ki so zelo stvarni, objavimo. Za to bo še čas, danes pa imamo precej drugega gradiva. Pač pa jih vzameta delegata na plenum in jih bosta vpraševala ob priliki, kadar bodo aktualni.

Njegove izjave so bile sledeče:

»Veliki prijatelj naših slepih vojnih invalidov in sploh vseh naših slepcev g. dr. Milan Stojadinović, predsednik Kraljevske vlade je izjavil, da mu je zelo žal, ker ni mogel sam priti na vašo proslavo, za to vam po meni častita k slavi in pošilja tople želje za vaše in vseh vaših dobro. Nadejamo se, da se mu kmalu izpolni želja, da vas sam posesti.

V njegovem imenu vam iskrena hvala za tople izraze zahvale in zaupanja, katere je v vašem imenu izrazil slepi tovariš Ilič današnji Kraljevski vladni. Njen predsednik je stari izkazani prijatelj naših vojnih žrtev. On je bil tisti, ki je že leta 1924 na lastno pobudo kot takratni finančni minister odobril in izplačal za nujno pomoč in dodatke vojnim žrtvam 100.000 Din. Njemu in invalidskemu ministru g. Dragiši Cvetkoviću se ima danes 20.000 invalidskih družin zahvaliti, da so dobile nazaj odvzete invalidske pravice. Govori pa, katere je g. ministriški predsednik zadnje dni dr-

žal Kosovskim herojem in v Toplici o naših junakih in žrtvah svetovne vojne pričajo, kakšne spomine, želje in name-re ima današnja Kraljevska vlada napram našim vojnim invalidom — tvorcem te države.

Jaz lahko samo potrdim vašo prepričanja da današnja Kraljevska vlada resnično in temeljito pripravlja ugodne načine, po katerih hoče najzaslužnejšim za to državo dati zasluženo priznanje, nagrado in pomoč.

Še enkrat iskrena hvala za izraženo zaupanje današnji Kraljevski vladi.

Kakor naši čitatelji iz tega razvidijo, je tudi sam g. ministriški predsednik g. dr. Stojadinović na shodih invalidom v Kruševcu in Toplici izrazil slične besede.

In »Ratni Invalid« piše: Zopet smo srečni, da lahko obvestimo svoje tovariše, da je današnja Kraljevska vlada baš v tem oziru odločena, da sprovede v novem invalidskem zakonu sistem spoštovanja vojnih žrtev in sistem odgovornosti uradnih oseb, za kar bo predvidena večja denarna kazen, kar bo mnogo popravilo moralno stran zakona in ne bo dajalo invalidom povoda, da se bore z nepoštenimi sredstvi proti izigravanju njihovih pravic.

Prvi znaki; prve obljube so toraj tu. Na nje se lahko opiramo pri naših nadaljnjih stremeljenjih, da bi se čimprej uresničile. Naj se kmalu popravijo še ostale točke, ki naše vojne žrtve odvrčajo, jim jemljejo težko zaslužene pravice in popolno zaščito.

Invalidsko vprašanje še ni rešeno. Imamo še vedno mnogo nezaščitenih vojnih žrtev, ki jih je invalidski zakon iz leta 1929 izvrigel tako, da morajo brezpravne trpeti bedo. Dotične vojne žrtve težko pričakujejo rešitve in vedno upirajo svoje oči v svoje rešitelje.

Veliko in važno socialno vprašanje kakor je zaščita naših vojnih žrtev se ne sme prav nič odlašati ako se hoče še ostalim trpečim popraviti krivico, ki se je tako nad njimi zagrešila.

Opr. št. 2259/36.

Ljubljana, 27. oktobra 1936.

Okrožnica vsem krajev. odborom radi zamenjave članskih knjižic

Po sklepu XI. rednega invalidskega kongresa se morajo vse članske knjižice zamenjati z novimi. Obliki in besedilo knjižic je predpisal Središnji odbor. Ob enem, ko se izstavljajo nove članske knjižice, morajo krajev. odbori izpolniti za vsakega člana karton (popisnico) v treh izvodih, od katerih po eden bo ostal pri Središnjem in Oblastnem odboru za statistične svrhe in pri krajevnih odborih.

Glede članskih knjižic je stvar toliko godna, da jim bomo postopoma in če ne bo zaprek, v kratkem zamenjali. Od Sred. odbora predpisani karton pa nam ne ugaja, ker ima nedovoljne podatke in bi ga mi zato radi spopolnili, da bi nam bila dana možnost, vsak čas in brez večjih težav sestavljati statistiko po raznih vidikih. Dokler ne dobimo pristanka od Sred. odbora, se kartoni še ne bodo izpolnili. Upamo, da bo zadeva glede kartonov rešena pravočasno, da se bodo mogli spisati, ko se bodo članom izdajale nove članske knjižice.

Radi registracije članskih knjižic pri Sred. in Oblastnem odboru se zna zamenjava morebiti zavleči preko novega leta. Ne glede na to, naj krajevni odbori po novem letu nemoteno pobirajo članarino in si to zabeležijo v svoji članski knjigi, markice pa bodo naknadno nalepili v članske knjižice.

Nove članske knjižice se bodo izpolnile predvsem na podlagi starih članskih knjižic in popisnic, ki jih ima Oblastni odbor. Ker pa ima nova članska knjižica tudi podatke, po katerem invalidskem zakonu in s katerim rešenjem je kdo priznan, česar v popisnicah ni, bodo morali krajevni odbori te podatke posebej sporočiti Oblastnemu odboru skupno za vse člane.

Radi zamenjave članskih knjižic odhajamo:

1. Zamenjajo se vse članske knjižice za vse člane, neglede na to, po katerem inval. zakonu so bili priznani ali so še zaščiteni ali ne.

2. Član je lahko vsak, ki je bil zaščiten po zakonu iz leta 1925 in vsi tisti, ki z listinami dokažejo, da so vojni ali vojaški invalidi, čeprav niso bili nikdar priznani.

3. Nove članske knjižice bo vpisal Obl. odbor za vse krajevne odbore razen za k. o. Celje, Ljubljana in Maribor.

4. K. O. Celje, Ljubljana in Maribor bodo sami spisali nove članske knjižice po posebnih navodilih, ki jih dobijo še od Oblastnega odbora obenem z novimi članskimi knjižicami.

5. Vsi kraj. odbori naj pozovejo članstvo, da jim do 15. novembra t. l. izročijo članske knjižice in po možnosti tudi nove slike in podatke po katerem inval. zakonu so zaščiteni (datum in številka rešitve Višjega inval. sodišča, oziroma Inval. sodišča, če prvo ni izdalo rešenja, za one pa, ki še nimajo zaščite oziroma rešitve; okrajnega sodišča). Slike iz starih knjižic se lahko iztrgajo in vrnejo.

6. Vsi kraj. odbori, tudi Celje, Ljubljana in Maribor, naj vse vrnjene članske knjižice uredijo po abecednem redu, ločeno za invalide in ločeno za vdove, sirote in stariše in jih vpišejo v ločene sezname po obrazcu. Sezname naj se napravijo v dveh izvodih.

7. V stolpcu pod št. 4 je vpisati, po katerem inval. zakonu je dotični zaščiten (po zak. iz l. 1925, 1929) in datum ter številko okrožnega ali deželnega sodišča.

8. Člane, ki še nimajo članskih knjižic, pa je bila zanje Oblastnemu odboru popisnica že poslana, je vpisati tudi v seznam z vsemi predpisanimi podatki in sicer na koncu z opombo, da članska knjižica še ni bila izstavljena, ravnotako tudi za one, za katere se popisnica priključuje.

9. Po načinu pod 6. vrnjene članske knjižice s seznamom vred je poslati Obl. odboru brezpogojno do 30. novembra t. l. (Krajevni odbor Celje, Ljubljana in Maribor jih pridržijo doma), prepis seznama pa ostane pri kraj. odboru kot dokument o odposlanih članskih knjižicah.

10. Cena knjižicam je po Din 3.—. Ta znesek naj k. o. takoj poberejo od vsakega člana, da bodo mogli knjižice takoj po prejemu plačati.

11. Navodila za registracijo članskih knjižic pri kraj. odborih bodo dobili isti od Obl. odbora, ko bodo poslali nove članske knjižice.

Vse članske knjižice bodo registrirane tudi pri Sred. odboru in bo tako točno razvidno, kako močan po članstvu je naš Oblastni odbor. Število članov je velepomembno, ne samo v moralnem pogledu, temveč tudi iz materialnih ozirov. Saj je merodajno za dodeljevanje raznih podpor za Božič in Velikonoč. Mnogo bolj pa se nas bo moralo vpoštevati tudi pri drugih naših zahtevah, če bomo izkazali, da imamo vse vojne žrtve, kolikor jih je v naši banovini, organizirane.

Apeliramo na vse odbore, da pridobijo za organizacijo še one, ki so danes izven naših vrst in so kljub temu deležni sadov naših borb, da se bo tako vrsta članstva pri vsakem kraj. odboru najmanj podvojila.

Za Oblastni odbor:

Predsednik: Štefe, I. r.

Tajnik: Benedik, I. r.

Člani in članice!

To okrožnico objavljamo zato, da vsak vidi, kaj je treba storiti. Nihče naj ne odlašati in takoj prinese svojo staro knjižico, novo sliko, znesek 3 Din in zadnje najnovije rešenje svojemu Krajevni odboru.

Nekaj bom povedal

V bregovitem kraju med gozdovi ima kočo v nekem malem grabnu človek, ki je s svojo krvjo in s svojim zdravjem soustvarjal Jugoslavijo. Vojni invalid je s 60%. Je oženjen in ima šest otrok — najstarejšemu je 12 let. Ima majhno posestvece, ki mu daje letno le za par mesecev živeža, in pa mali razdrapan mlin, v katerem more mleti le, kadar je v grabnu kaj vode. Siromak je, da se Bogu smili in povrh še bolan — posledica vojne. Roko ima zelo pohabljen, da vsled te pohabe in pa boleznine more delati. Le silno grenko trpi — trpi in — molči...

L. 1923 se je oženil in od takrat ne živi z nikomur več v »zadruzi« — saj ima lastno družino, dom in siromaštvo. Toda njegov brat ima več premoženja, tako, da plačuje nad 170 Din neposrednih davkov. No in, ker ima brat nekaj več imetja, zato naš invalid ne prejema nikake invalidnine. — Od brata — ki ima tudi skrbeti za svojo lastno družino, ne dobi nič, sam nima razen družine in revščine skoro nič, od države pa tudi ne dobi nič. Za vse svoje trpljenje ima le revščino in preziranje.

V Posavju ob železnici živi vdova umrlega voj. invalida, ki ima otroke, malo posestvece in prevžitkarico na glavi, ki je hujša, ko birič. Ima dolgove in skrbi čez glavo, a po zaslugi inv. zakona iz l. 1929 nobene podpore kot vdova po invalidu. Zakaj? Zato, ker je bil njen mož invalid-bolnik in povrh še 20% ni. Toda, imel je 20% za bolezen, vsled katere je strašno trpel. Bolezen je bila

v glavi in se mu je večkrat vsled bolečin mešala, dokler ga ni rešila smrt. — Za tako težko bolezen, pa 20%! In sedaj uboga vdova obupa, ker nima od nikoder nobene pomoči! —

Poznam invalida, ki je imel 100% za izgubo roke in še druge poškodbe. Pa so mu vzeli 20% proč, ker se vidi le, da mu roka manjka, a da mu je desna stran telesa mrtvoudna, tega se ne vidi. Menda ni pogoj, da mu mora manjkati cela desna stran. Ta invalid je imel trafiko in še eno obrt zraven. Ker pa si je za oboje denar izposodil in ga je moral hitro vrniti, med tem pa je kriza vedno hujše pritiskala, je moral trafiko in obrt opustiti, invalidnino pa je zaradi davka izgubil. Davek sedaj strogo tirjajo od njega, ga rubijo, a kdo mu plača invalidnino, ki jo je izgubil vsled previsokega davka? — je izgubil čez 20.000 Din invalidnine, na davku pa se zadolžil za 3000 Din. Skupaj torej 23.000 Din je plačal zato, ker je vojni invalid, namesto da bi se mu šlo na roko, da bi mogel pošteno živeti. In vsega tega je kriv inv. zakon iz l. 1929., ki bi moral invalide ščititi,

Mislím, da bi bilo dobro, če bi vojne žrtve na kakšnem vsedravnem, ali pa vsaj v vseh banovinah — na banovinskih invalidskih kongresih začele še bolj glasno govoriti in zahtevati pravičnejšo rešitev teh vprašanj.

F. S. Podcerovski.

Konferenca bivših nemških bojnikov in delegatov Fidaka v Berlinu

Politična vrtoglavost, ki je objela Evropo, je naredila velike neprijetnosti na položaj v organizacijah bivših bojnikov po vsem svetu kakor tudi na položaj v mednarodni organizaciji bivših bojnikov.

Do 1933. leta so bili v Nemčiji na vladi socialisti. In vse nemške organizacije bivših bojnikov so bile v rokah socialistov. Tedaj je bilo tudi delo v mednarodni organizaciji bivših bojnikov brez vsakih ovir in se je vršilo gladko in lepo. Nikoli ni bil svetovni mir bolje čuvan v tem medsebojnem mednarodnem masštabu, nikoli se ni bolj iskreno in bolj pristržno delalo, kakor tedaj, ko so socialisti bili v Berlinu in na Dunaju v vladi. Konferenca za razoroževanje je prosperirala, delovala in ustvarjala resne rezultate samo zato, ker so jo močno podpirali vladajoči socialistični režimi v Nemčiji in Avstriji. Od prihoda narodnih socialistov na vlado v Nemčiji in desničarjev v Avstriji, se je položaj naglo poslabšal in ovira zdaj vsak progres v začetnem delu. Kot avtoritativni režimi, ki nosijo samo masko politične stranke, so dobili izrazito nacionalno obliko, polni agresivnosti in s tem privedli v nevarnost ves svetovni mir, za katerega so se prejšnji socialistični režimi zastavljali analogno z mednarodno organizacijo bivših bojnikov.

Od takrat so nastale velike težkoče za delo v mednarodni organizaciji bivših bojnikov, enako kakor se je tudi poslabšala splošna politična situacija. Ta napetost je zadnje čase nekoliko popustila, ker se je Nemčija, čeprav nekoliko podpirana od fašistične Italije, čutila nekoliko osamljena in v nekaki nemogoči situaciji izoliranja. Radi tega se zadnje čase čuti živo gibanje nemških bivših bojnikov, ki iščejo stike tudi preko mej Nemčije.

Naprej so bili izmenjani medsebojni obiski nemških in francoskih bivših bojnikov. Sledili so obiski angleško-nemških bojnikov. Razgovarjalo se je o vseh možnostih skupnega dela, a se vkljub temu še ni moglo priti do zaželenega uspeha. Ali v vsakem slučaju se mora priznati, da so ti obiski in skupni razgovori v mnogem ublažili prej zapete odnose z ene strani od bivših bojnikov predvojne Velike Antante, a z dru-

ge strani Nemčije. Ti sestanki so imeli velik vpliv na notranje odnose mednarodne organizacije bojnikov, a posebno na odnose mednarodnih organizacij bivših bojnikov, včlanjenih v Fidaku. Napori angleških in francoskih bojnikov za zblizanje z nemškimi bojniki so močno podprli italijanski bojniki, ki so organizirani v Fidaku.

Rezultat je bil, da se je sestala konferenca bivših nemških bojnikov in delegatov medvezne organizacije, Fidaka, v Berlinu 30. in 31. avgusta 1936, kjer so bili tudi delegati iz Jugoslavije.

Sicer še danes ni točno pojasnjeno, odkod je prišla inicijativa za to konferenco, vendar je ta konferenca bila dobro došla za razčiščenje odnosov izmed njih in drugih bojnikov z namenom boljšega medsebojnega spoznavanja in za eventualne nadaljne kombinacije za skupno delo v bodočnosti.

Gospod Oberlindober, predsednik bivših bojnikov Nemčije, je bilo zelo iznenaden, ko so prišli bivši bojnikidelegati medvezne organizacije v Berlin. Vendar se je takoj poprijel, da se pokaže kot domačin in je sprejel okrog 30 delegatov iz raznih držav prav prijateljsko in tovariško. Nam, ki smo bili neposvečeni v te in takšne stvari, je bilo nekoliko neprijetno pri srcu, da nismo imeli pred čisto in jasno situacijo. Ali bili smo prijetno dirnjeni s tovariško skrbjo nemških bivših bojnikov, ki so nam jo izkazali, posebno gg. Oberlindobera, Hosa, Dika in drugih, ki so se pobrigali, da s svojo ljubeznivostjo odstranijo vsako neugodje tega nesporazuma.

Tri dni smo bili v Berlinu. Udeleževali smo se diskusij in drugih razgovorov, in mnoge stvari so nam tako postale jasne, posebno po izvršenem kongresu Fidaka v Varšavi. Odgovornost za nesporazum, ki je nastal pri sklicanju kongresa v Varšavi, je padla na grškega delegata bivših bojnikov g. Nikolidesa in neoficijnega delegata poljskih bivših bojnikov, g. Smogočevskega, delegata, ki slučajno stalno živi v Parizu in zastopa interese bivših bojnikov svoje države. Posledice takega dela je odnesel predsednik pariške sekcije Fidaka in predsednik komisije za mir v Fidaku, g. Debon, odvetnik v Pa-

rizu, da je na kongresu v Varšavi na ta način, da je podal ostavko na predsedništvo komisije za mir.

Vtisi, ki smo jih dobili delegati Jugoslavije v Berlinu, so bili povoljni. Vsi delegati: Angleške, Amerike, Francoske, Poljske, Italije, Romunije, Čehoslovaške, Portugalije, Grške in Jugoslavije so imeli svoj oddvojeni sestanek, na katerem so preventivno vprašanje sklicanja te konference in pripravili direktive za skupne razgovore, ki so bili potem popoldne na skupnem sestanku z bivšimi bojniki Nemčije in Madžarske, ki so prišli baš na to konferenco.

Vsi delegati so skupno najprej odšli na grob Neznanege junaka Nemčije, kjer so položili veliki, krasen venec cvetja in v pobožnem dveminutnem molku oddali čast Nemškemu neznanemu junaku.

Popoldne je g. Oberlindober priredil delegatom skupen obed, a popoldne je bila skupna konferenca, ki je trajala od 2. do 6. ure. Diskutiralo se je v tovariškem in prijateljskem tonu in duhu ter se je sklenilo, da se še za gotovo dobo vzdrže bivši bojniki Nemčije, Avstrije in Madžarske pristopa v kakršnokoli obstoječo organizacijo, in da se od časa do časa skličejo sestanki izven meje Nemčije ter se nadaljuje delo za skupno vzdrževanje svetovnega miru, za prijateljska razmerja narodov in za omejitve oboroževanja.

S takim slabim uspehom je končala konferenca. Nečemo biti slabi preroki, vendar mislimo, da razen te javne zadeve, o kateri je konferenca končala, so za našimi hrbtji sklenjene druge važne zadeve, ki bodo imele usodopolne posledice za bodoče delo dosedanjih obstoječih organizacij bivših bojnikov. Konferenca je bila samo maska, a glavna stvar sporazum onih, ki žele da dajo novi pravec in drugo obleko bodočemu delovanju bivših bojnikov raznih držav, brez ozira na katerem frontu so v dnevih vojne stali. Na tej konferenci v Berlinu so italijanski delegati pozvali vse ostale delegate, da pridejo 5. novembra 1936 v Rim, kjer bo posvečenje novega velikega Doma vojnih invalidov. Ta dan se bo porabil, da se zaceti razgovori v Berlinu nadaljujejo v Rimu.

Jugoslovanske bivše bojnike so na tej konferenci zastopali: Predsednik jugoslovanske sekcije Fidaka, tov. Ljubomir Stefanović in predsednik Udruženja vojnih invalidov tov. Božidar Nedić.

S prijatnim čustvom registriramo pri tej priliki, da so naši delegati v Berlinu bili posebno prijateljsko sprejeti, posebno od g. Oberlindobera, ki dobro pozna bivšo Kraljevino Srbijo, ker je dolgo časa v dneh vojne bil v Beogradu, Smederevu, Užicah, Skoplju, Prištini, Prizrenu, Kragujevcu, Kruševcu in v drugih mestih. Tu ne samo nemški tovariši, tudi nemške oblasti in meščani so izkazali našim delegatom pazljivost in spoštovanje.

Naša želja je, posebno kar se tiče nas jugoslovanskih bojnikov, da čimprej pridemo v neposreden stik z nemškimi bivšimi bojniki. Nesporazumi, ki so nas oddvojili, se dajo popraviti, ker ni kakšnih velikih nesporazumljenj.

Po »Rat. Inv.«

Čulkovski:

Invalid

Ni treba se ogibati, gospod, le pojdi mimo mene svojo pot; ne bom pomolil ti desnico, v rokavu praznem nosim samo rokavico. Družbe moje naj te sram ne bo, za tebe v vojni sem trpel hudo; na prsih mojih mnoge glej odlike, na cesti z njimi zdaj pobiram čike. Priznavam, da med družbo več ne sodim, ker od takrat le ob bergljah hodim; telo so moje, glej, kosti in les in pa prazen želodec leži še vmes. Ker pa ničemerosti ne poznam me svojega nastopa nič ni sram; jezi me le, če mi reče kdo, da sem bil bedak, ker vem sam predobro, da sem res bil tak... Sicer pa, za domovino sem preival kri in ona takih, pravijo, ne zapusti; gotovo mi povrne vse stotero, če pa ne, pa pojdem vhogaim na béro.

Kongres Fidaka v Varšavi

Dne 2.—6. septembra 1936.

Noben dosedanji kongres Fidaka ni bil bolj zanimiv, kakor letošnji v Varšavi od 2. do 6. septembra. Nikdar se niso sklenili bolj usodepolni sklepi, kakor zdaj. Zdi se nam, da je vse to povzročilo držanje Nemcev in njihovemu sporazumevanju zdaj s Francozi zdaj z Angleži in naposled z Italijani. Sploh je držanje Nemcev takšno, da povzroča nervoznost v vrstah Fidaka.

Na letošnjem kongresu sta se odstranili dve veliki napaki in mi jih objavljamo, da bi naše organizacije bile točno in pravilno informirane.

Nam invalidom se niti preje ni dopadlo delovanje Fidaka, konference na kongresih, a gotovo najmanj konferenca na kongresu v Varšavi. Ni to samo naše mišljenje, temveč mišljenje mnogih organizacij bivših bojnikov in vojnih invalidov raznih držav. To se je lahko čutilo na kongresu Siamaka v Kopenhagenu pri razpravi o razmerah med Siamakom in Fidakom.

Ustanovljen, da razvija in krepi tovariške vezi, je Fidak bil na mestu v prvih letih po končani vojni. Kolikor bolj smo se odmikali od vojne, je uloga Fidaka postajala vse bolj podrejena in delokrog vse bolj omejen. In vsled tega so nastale vibracije vse večje in včasih celo konfuzne.

Fidak si je nadel nalogo, da čuva svetovni mir. In ker je to delo bilo enostransko, samo s strani enega zavezniškega fronta, dočim drugi, nasprotni front ni hotel sprejeti takšnega razlaganja za mir. Radi tega je mir samo z ene strani varovan in zaželen. Zato je druga stran lahko upravičeno predbacila Fidaku, da je čuvanje miru od strani zmagovalcev njihova potreba, a ne prepričanje, da je treba čuvati mir radi globoko dobljenih izkušenj, da je vsaka vojna strahota in da ga zato treba skupno in sporazumno čuvati.

Fidak je sprevidel sam to nelogičnost in praznino, in zato se zadnja leta trudi, da prepriča tudi drugo stran in ves svet, da je čuvanje miru od strani zavezniških bivših bojnikov prepričanje, ki ga hoče vtisniti v srca in duše novim generacijam, da čuvajo mir pred strahoto v bodočnosti. A ko je Fidak stopil na mednarodni teren, je s tem desaviral svojo preteklost in glavni princip, na katerem je bil ustanovljen. Ne samo to, on je stopil v delokrog dela druge velike mednarodne organizacije bivših bojnikov in vojnih invalidov, ki so se baš radi načela razšli pri ustanovitvi Fidaka, ker je glorificiranje vojne in enostransko čuvanje miru največja nevarnost za pravi mir. Siamak, ki propagira načelo skupnosti vseh bivših bojnikov, vodi že polnih dvanaest let do propagando. V njem so bojniki globoko prepričani, da se noben mednarodni problem ne rešuje z uspehom, z vojno, temveč s prijateljskim sodelovanjem in dobro voljo za mir. Siamak je imel soglasitev obeh sovražnih frontov iz vojne, izjemši Madjarske.

Fidak ni kdo ve kaj naredil na polju zaščite svojih članov v posameznih državah, posebno pa ne zaščite invalidov, ker so po navadi njegove akcije bile v tem pogledu malokrvne rezolucije, ki so jih čitali na vseh kongresih. Nasprotno, z intervencijami Siamaka se je uspešno rešilo vprašanje invalidov na Čehoslovaškem, v Romuniji in v Jugoslaviji pa se popravilo, kakor se je preprečila redukcija pokojnin na Francoskem. Fidak pa se je trudil, da v blesku in sijaju svojih kongresov obdrži in dvigne svojo autoriteto na zunaj.

In tako je Fidak zdaj na kongresu v Varšavi naredil veliko napako. Z resolucijo je odklonil udeležbo na kongresu za mir v Brüsslu, ki je zboroval z impozantnim številom delegatov 7.—5. septembra 1936.

Fidak je naredil napako, ker je izglasoval resolucijo prej, preden je bil točno informiran o rezultatih tega kongresa miru v Brüsslu, kjer je ogromno število pacifističnih organizacij bilo kvalitativno sijajno zastopanih.

Kongres v Brüsslu je soglasno sprejel 4 točke za podlago svojega delovanja, ki so ob enem principu Siamaka, na katerih organizacija deluje.

Po tem sklepu Fidaka je predsednik komisije za mir, ki je ta sklep sprejela s 7 glasovi proti 5, g. Debon, podal demisijo.

Vidno je, da začenja biti delo Fidaka konfuzno, ker je krenil z linije in principov, na katerih je bil ustanovljen. Edino objasnitev takega razpoloženja lahko iščemo v tem, da so elementi v Fidaku fašistično razpoloženi, in bi radi čuvali mir na svoj način. Ta psihoza na tem kongresu v Varšavi je povzročila to, da se je pri volitvi bodočega predsednika Fidaka skočilo v drugo napako. Izvolitev bodočega predsednika je namreč določena delegatom malih narodov. Iz takšnega dela se je pojavilo med delegati prepričanje, da postaja Fidak preveč osebno, enostranski in pristranski. Če bo tako, bo pokazala bodoča doba njegovega delovanja.

Ko smo jugoslovenski bojniki stopili v Fidak, smo bili prepričani, da bomo tako skupno, energično delali za ohrano svetovnega miru. Mi smo ta sklep prav vedno izvrševali, a na kongresu v Varšavi smo videli, da se ne dela tako. In vsled tega je naša delegacija preklicala svojo prej postavljeno kandidaturu za bodočega predsednika.

Kar se tiče same organizacije kongresa od strani naših tovarišev Poljakov, je bila izborna izvedena. Zainteresovana je bila poljska vlada, vsa poljska javnost in meščanstvo. Kongres je bil odprt v navzočnosti predsednika vlade g. Skabovskega, ministra zunanjih del g. Beka, vojnega ministra g. Kasplzijskega, bivšega predsednika vlade g. Koščatskovskega, predsednika občine Varšave, g. Starzivskega in diplomatskega zbora. Jugoslovanska delegacija je zbujala posebno pozornost pri simpatičnih poljskih tovariših, ki so jo sprejemali kot slovanske brate. Ob tej priliki XVII. kongresa Fidaka v Varšavi je Njegova Ekselencija Predsednik Poljske Republike odlikoval predsednika Jugoslovanskega Udruženja Vojnih Invalidov, tov. Božidarja Nediča z redom oficirskega reda Polonia Restituta, ki mu je bil svečano pripet v prostorih Udruženja Vojnih Invalidov Poljske. Pripel mu ga je narodni poslanec, major g. Vagner.

Po »Rat. Inval.«

Posvetitev Invalidskega doma Italije

Predsednik vojnih invalidov in novizvoljeni predsednik Fidaka, naš stari tovariš Delkrua, je poslal jugoslovanskim bivšim bojnikom preko jegoslovanske sekcije Fidaka vabilo in prosil, da pošljejo svojo delegacijo na posvetitev Doma vojnih invalidov Kraljevine Italije, ki bo od 3.—5. novembra 1936 v Rimu.

Istotako so povabljeni delegacije iz vseh držav, ki so vojevale, da pošljejo svoje delegate in da s svojo navzočnostjo počaste to slavje italijanskih vojnih invalidov.

Poteklo je komaj eno leto, ko so jugoslovanski vojni invalidi posvetili svoj monumentalni dom v Beogradu. Svečani posvetitvi Invalidskega doma v Beogradu sta prisostvovala med drugimi delegati tudi dva bivša italijanska bojnika. Ta pozornost italijanskih tovarišev nas je takrat posebno ganila in smo bili hvaležni tovarišu Delkru, Bakariniju, Romanu in ostalim, ki so poslali svoje delegate.

Zdaj je napočil trenotek, da tudi mi s svoje strani tovariški vrnemo to pozornost na isti način. Zato smo vojni invalidi Jugoslavije sprejeli z veseljem vabilo in bomo poslali 2 delegata, ki bosta reprezentirala jugoslovanske vojne invalide.

Na vsak način bo ob priliki posvetitve Doma italijanskih vojnih invalidov prišlo do širše konference med vsemi delegacijami, ki bo reševala razna vprašanja bivših bojnikov, ki globoko režejo v mednarodno življenje invalidskih organizacij. V Rimu bodo zastopani, poleg vseh držav, ki pripadajo Fidaku, še tudi Nemčija, Madžarska, Avstrija in Bolgarija. Tako bo ta splošen sestanek še bolj zanimiv in pomemben.

Naše gibanje

Člane in članice K. O. Ljubljana opozarjamo na okrožnico O. O. glede novih članskih knjižic, ki je razglašena v današnji številki ter jih prosimo, da nam do 15. novembra zanesljivo prinesejo v društveno pisarno ali pa nam po pošti pošljejo svoje stare članske knjižice in po možnosti priložijo tudi nove slike. Oni člani in članice, ki so zaščiteni in imajo rešenja Viš. inv. sodišča ali Invalidskega sodišča, naj tudi ta rešenja prinesejo s seboj ali pa po pošti sporočijo datume in številke dotičnih rešenj, da te podatke vpišemo v nove članske knjižice.

Protezna delavnica v Ljubljani služe sedaj zopet neomejeno. Nekaj časa je delala samo od ponedeljka do petka, v sobotah pa je delo počivalo, da je mogla utrpeti primanjkljaj za delavske moči. Sedaj pa so sredstva zopet toliko uravnana, da lahko služe cel teden. Kljub temu pa, kakor je razvidno iz našega poročila o predlogih za plenarno sejo, prosimo za podporo Protezni delavnici, ker je potreba še vedno za material, ki ga vedno primanjkuje.

Nenadoma je preminula vdova po notarju vojnemu invalidu tov. Amalija Klander iz Ljubljane. Pokojna je imela trafiko v Kolodvorski ulici, bila pa je dalje časa bolehnata. Pogreb je bil v sredo 28. oktobra t. l. na ljubljansko pokopališče.

V azilu invalidskega doma v Beogradu ni oddelka za ženske. Središnji odbor se pritožuje, da nekateri odbori napotujejo tudi vojne vdove in sirote ženskega spola, da bi dobile hrano in prenočišče v invalidskem domu v Beogradu. Ker je pa azil prirejen samo za invalide, ne more dobiti nobena ženska oskrbe. Zato je izdal Središnji odbor okrožnico, da naj se ženskih oseb ne napotuje v invalidski dom.

Krajevni odbor Celje. Te dni smo razposlali vsem nerednim 112 članom in 45 članicam položnice, da poravnajo članarino in naročnino. Žalostna slika sedanje krize ne sme nobenega člana ovirati, da ne bi spolnil svoje dolžnosti napram udruženju, ker le v slogi je moč. Če pa udruženje ne bo imelo sredstev na razpolago, mu preti ukinjenje, kar gotovo ne bo v korist posameznih članov, ki delajo vsako leto po več prošenj, rabijo informacij in pa mnogi tudi podpore, ki bi izostala. Pozivamo tedaj vse člane in članice, da v najkrajšem času pošljejo po čeku ali položnici, kar so za leto 1936 še dolžni, morejo pa tudi že za 1937 kaj plačati.

Zadaj na položnici se lahko brez take zapise za kdaj se pošlje članarino.

Dalje še opozorimo vse člane, naj nihče ne predloži prošnje za božično podporo, če še ni članarine in naročnine za leto 1936 poravnal, ker vsaka taka prošnja gre brez vsakega odgovora v koš.

Torej v interesu vsakega posameznega člana je, da svoj dolg takoj poravnava.

Javna zahvala. Udruženje vojnih invalidov, Krajevni odbor v Mariboru, izreka tem potom slavnemu občinstvu, ki se je udeležilo invalidske tombole v nedeljo dne 4. oktobra 1936 najsrčnejšo zahvalo.

Zahvaljujemo se tudi vsem podjetnikom, trgovcem in obrtnikom za podarjene dobitke, zlasti vsem onim cenjenim dobrotnikom najlepša hvala, ki se nam naklonili podporo v denarju po pošti in s tem izkazali sočutje do najrevnejših vojnih žrtev. Tudi najlepša zahvala vsem, ki so pomagali pri delu in agitirali za uspeh. Priporočamo se tudi v bodoče za pomoč in naklonjenost.

Poročilo iz občnega zbora v Škofji Loki. Tamošnja organizacija je bila zadnja leta precej mrtva in tudi že dve leti ni imela občnega zbora. Ker pa so se posamezni člani in članice le oglašali, je Oblastni odbor sklical občni zbor in povabil vpisano članstvo. Občni zbor se je vršil v nedeljo dne 23. septembra t. l. ob 9. uri dopoldne v mestni zbornici. Prišlo je vendar nad 30 članov in članic. Kot delegat iz Ljubljane je prišel tov. Tomc, ki je tudi vodil občni zbor. Uvodoma je grajal članstvo, da ni prišlo še v večjem številu, posebno sedaj, ko se vrše prijave po novi uredbi. Ker pa pošte poz-

no dostavljajo, gotovo niso dobili vsi pravočasno vabil.

Tov. Tomc je pojasnil novo uredbo, prijave in ves položaj. Tajnik tov. Ravnihar se je pritoževal, da se članstvo premalo briga za članarino, za to tudi odbor ni imel volje sklicati občni zbor. Pač pa se članstvo rado poslužuje organizacijske pomoči, kar se je pokazalo posebno sedaj pri prijavah. Organizacija jim je kljub temu napravila vse potrebno. V bodoče je treba, da bo sleherni storil svojo stanovsko dolžnost.

Blagajna ima pač malo sredstev in se je morala ravnati po malenkostni članarini. Med letom je moral oditi za službo tov. predsednik Sodnikar, ki je bil vedno požrtvovalen za organizacijo. Škofja Loka ima nekaj invalidov iz uglednih stanov, ki pa gledajo na našo organizacijo bolj od zgoraj dol in ne pridejo zraven, seveda ker je ne potrebujejo. Želeti je, da bi tudi taki s svojo navzočnostjo podprli ugled naše organizacije.

Vse članstvo je želelo in je bilo navdušeno za novega predsednika tov. Kmetiča, ravnatelja tovarne »Šesir«, kateri je bil pozneje ustmeno in pisмено še posebej naprošen, ker je obče znan kot plemenit, dober in socialni človek.

Ostali odbor, v katerem sta že stara sodelavca tov. Ravnihar in Homan, je bil izvoljen soglasno. Želi se, da bi škofjeloška organizacija z novim predstvom in povečanim članstvom dobro delovala v prid svojemu članstvu.

Pozor vojni invalidi.

Dolga leta svetovne vojne so že za nami, zato so le redki vojni invalidi, ki bi hranili še kake posnetke ali druge zbirke iz bojnih poljan in sploh iz tistih časov. Zato naznanjam vsem zainteresentom svojim sobojevnikom, da še vedno hranim krasno zbirko, katera ima že važen zgodovinski pomen in bi bila po tolikih letih še vedno za kopirati.

Zbirka je sledeče vsebine. Okrog 50 razglednic raznih pokrajin italijanskega bojišča iz leta 1915, dalje originalni posnetek 17. p. p. 10. odhodnega bataljona l. 1915. v Abaciji tik pred odhodom v strelske jarke k Doberdobu. Dalje 20 originalnih nerabljenih znamk bivših Habsburžanov. Imam še tudi nekaj izvodov važnejšega časopisja iz vojne dobe. Celotno zbirko ali delno dobi, kdor se interesira za njo, proti primerni nagradi.

Čovkin Ivan, vojni invalid,
Ruše pri Mariboru št. 81.

Poročilo s tombole.

Na dobrodelni invalidski tomboli Krajevnega odbora Udruženja vojnih invalidov v Mariboru, katera se je vršila v nedeljo dne 4. oktobra 1936 na Trgu Svobode ob povoljnem obisku, so zadeli glavne dobitke sledeči:

Prvo tombolo, kompletno spalnico, je dobil Trinkler Leopold, bančni uradnik v pok., stanujoč na Teznu, Ptujška cesta 33.

Kolesa so zadeli:
Vobšek Rudolf, mesarski pomočnik, Maribor, Orožnova 4,
Lešnik Otmar, krojaški pomočnik, Maribor, Orožnova 4,
Gabrovec Mihael, pom. delavec, Ra-
doze 17 pri Slivnici,
Škrabl Viljem, čevljarški pomočnik, Maribor, Vojašniška ul. 1,
Iršič Joško, ključ. pomočnik, Maribor, Trdinova 18.

Voz premoga je dobil Strmšek Viktor, železničar, Maribor, Koseskega 130, otomano pa Žibek Vladko, učenec, Maribor, Gubčeva 25.

Štedilnik je dobila Hudelist Marjeta, soproga mehanikarja, Maribor, Pobrežka cesta 36,

dve fini odeji Flegerič Marija, soproga železničarja, Maribor, Meljska cesta 32,

vrečo fine moke Preinc Mihael, slikarski vajenec iz Ruš 236,
eno kožo usnja za podplate Korinšek Ladislav, krojaški pomočnik, Maribor, Trg Svobode 1,

in ležalni stol Beleglavca Rija, zasebna uradnica, stanujoča Maribor, Pobrežka cesta 9.

H. Copović — Iv. Vuk:

Kako je padel Kajmakčalan

30. septembra 1916

Dvajsetletnica sijajne zmage srbske vojske na solunskem frontu.

Pred 20. leti je srbska vojska na solunskem frontu po dvajsetdnevni krvavih bitkah razbila bolgarsko vojsko na Kajmakčalanu in tako pretrgala bolgarsko-nemško fronto.

Kajmakčalan kot gorski masiv ter po svojem položaju in po svoji mogočnosti in višini 2525 metrov, je bil taktičen in strateški ključ za začetek srbsko-zavezniške ofenzive proti bolgarsko-nemški vojski na Bitolskem frontu. In iz teh razlogov je tudi bil Kajmakčalan za obrambo izvrstno utrgan in so ga branili Bolgari ne ozirajoči se na žrtve do poslednjega moža.

Kajmakčalanska bitka.

Napad na Kajmakčalan je začel 12. septembra 1916 ob 6. uri. Napadla je srbska Drinska divizija pod poveljstvom polkovnika Krste Smiljanića v sestavi III. armade generala Vasića, pred frontom katerega je bil Kajmakčalan.

Kajmakčalan so branili, kakor govore bolgarski podatki: 1 zborova brigada III. balkanske divizije, 11. in 46. pešpolk z 16 topovi pod poveljstvom polkovnika Popova.

Napad srbske pehote in osvojitve Kajmakčalana je počasi napredoval, kajti bolgarski odpor je bil trd. Bolgari so s svojih dobro utrjenih postojank krepko in uspešno branili svoje postojanke. Bitke so trajale nepretrgoma noč in dan.

Močen artilerijski ogenj je bil uvod k vsakemu nastopu srbske vojske. Ali mora se priznati, da noben srbski napad ni ostal brez junaškega bolgarskega protinapada, kar je do skrajnosti oviralo srbsko nastopanje in obojestransko prinašalo velike izgube življenj. Vendar je Drinski diviziji od 12. do 17. septembra zvečer uspelo, da je na celi črti potisnila bolgarsko obrambo nazaj. Na celem frontu je napredovala do 200 m, a na nekaterih do 100 in 50 m do žične ograje. Na tej črti je bila ustvarjena dobra zaslonba za odbijanje bolgarskih protinapadov ter izhodna postojanka k napadu za osvojitve vrha Kajmakčalana.

Bolgari opravičujejo uspeh srbske vojske in svoje velike izgube s strahovitim delovanjem srbske artilerije, ki ji bolgarska artilerija ni bila enaka ne številčno, ne po kalibru, ne po količini municije. V knjigi »Kajmakčalanka«, ki jo je napisal Kaceva-Byrski, je sledeči opis od 13. septembra 1916:

»... Ni še bilo ob 6. uri, ko so začeli Srbi razbijati črne in težke oblake, ki so mračno ovijali usodni Kajmakčalan. Besne granate se zlobno zarivajo v izranjena prsa gorskih vrhov...«

Že celo uro besne in treskajo tisočere srbske granate... Pred frontom 3 bataljonov na K 2368 je najstrašnejše. Tu caruje smrt in grozota. Pod organom zbesnelega ognja je vse upustošeno. Železna lava bljuva neprestano, ruši okope, lomí bruna, trga bojovníke iz njihovih globokih rogov... Na vse strani peklenski ogenj besno plamti... Ves Kajmakčalan se tresse kakor da je potres, in se zdi, da se bo zdaj pa zdaj zrušil ves v ogromne prepadе z vsemi branitelji in naskakovalci... Strah oživlja telo, kri ledeni v žilah, a duša drhti na tisočih strunah, nategnjenih z vrha Kajmakčalana do nevidnih srbskih topov, od katerih sika udar za udarom. Resnično človek bi zblaznel vsled nepopisne groze...«

Osvojitve Kajmakčalana.

Ker se je opazilo tekom naskokov, da so Bolgari dobili precejšnje okrepitve in da so se odločili, da bodo branili Kajmakčalan z vso silo, je naše vrhovno poveljstvo ukazalo, da se okrepi Drinska divizija in da se pospeši zavzetje Kajmakčalana.

Osemnajstega septembra, je okrepljena Drinska divizija nadaljevala naskok po celem frontu. V 15 do 30 urah so bile pretrgane sovražne žice in je bila zasedena prva črta rogov. Sovražnik je poskušal prvi protinaskok. Po 17 urni bitki »na nož« po rovih, so Srbi

vrgli Bolgare iz rogov in obvladali prvo črto. Bolgari so poskusili drugi protinaskok, da zavzamejo izgubljene položaje. Po večurni bitki so Srbi naposled obvladali s Kajmakčalanom. Bolgari so se držali samo še na zapadni strani. Okrog pol 5. ure zjutraj so Bolgari izvršili zelo močan proti-naskok na središče in na levo krilo desne napadalne kolone. Ali bili so odbiti.

Tako govori službeno poročilo.

Po bolgarskem poročilu so Srbi 18. septembra izvršili energičen napad na Kajmakčalan. Prebili so obe obrambni črti in na večer zavzeli najvišji vrh na Kajmakčalanu, na katerem je bila opazovalnica poveljstva brigade in 4 poljski topovi za neposredno obrambo vrha samega.

Ko so Bolgari zvedeli, da je vrh Kajmakčalana padel v srbske roke in da so vzeti tudi 4 topovi, so takoj izvršili protinaskok, ki ga je vodil sam poveljnik polka, polkovnik Hristov. Zavzeli so najvišji vrh in tudi izgubljene 4 topove.

Poraz Bolgarov.

Polkovnik Popov, čeprav premagan in še razpršen, je, ko je okrog polnoči prispel bataljon za podkrepitve, na svojo inicijativo ukazal ob 4. uri splošni naskok. Ta naskok je bil obsojen na poraz. Napad na Srbe bi se imel začeti mogočno in demonstrativno. Na dano znamenje: dva baterijska strela eden za drugim z vrha Kajmakčalana in znak trombe »Naskok«, ki ga prejemajo in ponavljajo vsi polki, bataljoni in čete — morajo vse bolgarske čete na Kajmakčalanu naenkrat planiti iz rogov in naskočiti z burnim krikom »Ura«, Srbe na vsem frontu. Napad ni uspel. Srbi so sprejeli Bolgare s strahovitim ognjem iz pušk, mitraljez in topov, da so se Bolgari morali na vsem frontu umakniti z velikimi izgubami. Po podatkih iz bolgarskega spisa »Kajmakčalan« so bile izgube 19. septembra sledeče:

»Po levem odseku od 13. in 16. čete 11. polka, je ostalo vsega 28 vojakov. Iz 13. čete 33. polka, kakor je katera vrsta stopila iz okopov v boj, je bila pokošena in noben se ni vrnil. Nekoliko razpršenih pešcev in podčastnikov se je rešilo v drug bataljon.

Na desnem odseku je kapetan Planinski, ki je vodil napad, pokrtil ves teren z bolgarskimi trupli. Prodrli je do srbskih okopov na nekaterih krajih celo na 50 korakov blizu.

Od 10. čete so se vrnili s poveljnikom samo 4 zdravi vojaki. Vsi ostali so ostali na bojišču: oficirji, podčastniki in pešci.

Poveljnik 4. čete poroča, da okope čuvajo duhovi padlih vojakov... Pri nekaterih četah, kjer so poginili vsi častniki ni nikogar, ki bi podal poročilo, a neke čete so stvarno tega dne nehale obstojati.«

Žalibog, da Srbi niso znali te zmage izkoristiti. Ali je bilo temu krivo nepoznanje situacije, ali pa gosta megla, se ne more ugibati. Srbi bi lahko zavzeli brez žrtve vrh Kajmakčalana, ki so ga že enkrat imeli, a so ga izgubili: Bolgari pa, zavedajoči se svojega težkega položaja in odločni, da branijo Kajmakčalan do poslednje kaplje krvi, so se takoj postavili. Po tem strašnem porazu je bolgarsko poveljstvo še tisto jutro zamenjalo poveljnika polkovnika Popova in imenovalo za novega branilca Kajmakčalana polkovnika Bogdanova.

Poražene čete so bile takoj zbrane, odpravljene in nadomeščene z novimi, svežimi bataljoni iz polkov z drugih frontov.

Od 21. do 25. septembra so se vodile na srbski strani noč in dan ogorčene bitke, da si obdržijo zavzete položaje. Bolgari pa, znatno okrepljeni, so bili številčno močnejši ter so 26. septembra ob 3. uri zjutraj začeli napad na frontu proti Srbom: Floka — Kočobeji — Kajmakčalan. Tudi Srbi so ob 8. uri nameravali naskočiti. Bolgari so jih prehiteli in ponoči, ko so Srbi spali, naskočili brez streljanja. Obupni naskoki in obramba z bajoneti je trajala do zore. V okopih

se je dobesedno klalo in tako so srbske čete izgubile zavzete bolgarske postojanke in so se morale za 300 do 400 metrov umakniti v svoje prejšnje okope. Vsi nadaljni bolgarski naskoki, v katerih je poleg številčne nadmoči bila tudi naravnost hrabrost bolgarske pehote, niso mogli Srbe potisniti dalje nazaj. Zmaga za Kajmakčalan je bila narejena. Ogromne izgube na obeh straneh so ustavile klanje. Čete se morajo zopet zbrati, okrepiti, da bodo sposobne za usodno bitko, ki bo rešila, čigav je Kajmakčalan.

26. september je bil najbolj krvav dan na Solunskem frontu. Po javnih podatkih je Drinska divizija ta dan izgubila: ubitih 12 oficirjev, 21 podoficirjev in 224 vojakov. Ranjenih: 57 oficirjev in podoficirjev, vojakov pa 682. Izgubilo se: 7 oficirjev in 243 vojakov.

Bolgarske izgube nam niso znane, ali po pripovedovanju vojnih ujetnikov, so istotako velike če ne še večje. Ta dan so Srbi izgubili že zavzete bolgarske položaje, a Bolgari v resnici Kajmakčalan, kakor so to pokazali prihodnji dnevi.

Naše priprave za odločilen napad.

Da bi se razčistila ta mučna situacija na Kajmakčalanu, ki je ustavila operacije na vsem Solunskem frontu, je naše Vrhovno poveljstvo sklenilo, da se mora Drinska divizija takoj pomnožiti z nalogo, da 30. septembra odločilno naskoči in osvoji Kajmakčalan, za njim Starkov Grob in dalje.

Zahtevo Vrhovnega poveljstva, da zavezniki pomagajo zavzeti Kajmakčalan vsaj z enim pešpolkom, je general Saraj odbil in ni dal niti enega vojaka, češ, da bi se čete ne mešale. Pristal pa je, da se srbski front nekoliko zoži.

Ko so bile končane vse priprave in razvrščene vse čete, ki so bile določene za naskok, je prišel na bojišče 29. septembra sam načelnik štaba Vrhovnega poveljstva, general Bojević, da pregleda položaj in da poslednje instruktije.

Tako okrepljena Drinska divizija je imela: Okrog 25 bataljonov po 3—400 pušk iz 4., 5., 6., 7., 8. in 17. pešpolka in dobrovoljsko četo Vojvode Vuka. Od artilerije je imela 93 topov: haubic, poljskih in gorskih topov, oklopnih topov in moznarjev. Od armadne artilerije 12 težkih topov.

Bolgari so za obrambo Kajmakčalana imeli okrog 13 bataljonov po 7—800 pušk iz 11., 43., 45., 46., 56. in 58. pešpolka z nekoliko skupin težke artilerije, nekoliko poljskih in nekoliko gorskih baterij, skupno 50 topov.

Iz tega se vidi, da so Bolgari na Kajmakčalanu bili močnejši z 9000 pušk proti 853 srbskih pušk. Srbi pa so bili dvakrat močnejši v artileriji in v municiji.

Padec Kajmakčalana.

Napočil je 30. september. Bil je hladen in mračen dan. Naš napad na Kajmakčalan je začel točno ob 5. zjutraj z močnim artilerijskim ognjem in je bila udeležena skoro vsa artilerija. Ob 7. uri je naša pehota krenila v napad. Ob 10. uri je bil zavzet Virug. Ob 11. uri 20 minut se je začelo naglo streljanje iz vseh topov na Kajmakčalan. Ob 11. uri in 30 minut naskoči pehota sam vrh Kajmakčalana, katerega hočejo Bolgari braniti do zadnjega moža. Ob 12. uri 20 minut v strašni bitki z bajoneti, prsa ob prsi, je 7. pešpolk Kralje Petra I. v naskoku zavzel najvišji vrh »Borisov Grad« z vso poljsko baterijo in opazovalnico junaškega branilca Kajmakčalana, polkovnika Bogdanova. Do 2. ure popoldne je bil Kajmakčalan zavzet in očiščen od bolgarske vojske.

Napad in obramba Kajmakčalana je bila ta dan tako divja, tako uporna in ogorčena, da je celo bojišče bilo pokrito z bolgarskimi trupli. Udar naše težke artilerije in nalet 7. polka na vrh Kajmakčalana so bili tako silni, da so zbežali poslednji bolgarski branilci, razpršeni na vse strani. Zato tudi ni sledil proti-naskok.

Naše izgube tega dne so bile: Padlo je 6 oficirjev, podoficirjev in pešcev 65. Ranjeno pa 14 oficirjev, podoficirjev in pešcev 323.

Po bolgarskih podatkih je opisan padec Kajmakčalana sledeče:

»...Ura je šest. Srbska artilerija je že začela svojo fudinsko igro... Tresk

granat se spreminja v besen lavež stotisočev hijen... Kaos objema vse. Artilerijski ciklon besni in drvi kakor oceanska povodenj, da potopi in vse poruši. Vse se tresse, vse grmi... Naskok sledi naskoku in se spreminja v nekakšno splošno grmenje, ki oglušava... Naša artilerija kar bluje svoja zrna pred se in kljub temu vedno bolj draži neprijatelja kakor bi ga pa prisilila k molku...«

Pod zaščito svoje artilerije Srbi ne vzdržno nastopajo. Krvavo odbiti, se takoj zopet ohrabrijo in s svežimi silami podkrepke. Zopet odbiti in pognani v beg, se zopet vračajo, zopet naskočijo in napredujejo... Nikdo jih ne more zadržati...«

Kajmakčalan se guga. Padel bo. Usoda je tako zapisala. To vidijo in čutijo oficirji in vojaki... Nimamo več svežih in izpočitih vojakov. Nimamo rezerv, da bi izpopolnili izgube, pa tudi municije ni...«

Zadnji bataljon pehote, da brani sam vrh, je že tu. Ali kako naj pomaga, ko je že vse razmajano. Ne sme se niti zahtevati od njih, ne pričakovati, da bodo junaki in da odbijejo srbski napad... Če naredi protinapad, dospejo komaj do rogov. Uraganski ogenj jih razdrobi. Poveljnik bataljona, major Dimov ukazuje, naj streljajo iz okopov. Ali to je bilo že prepozno. Srbi so planili na okope in zavzeli desno krilo. Tu pade zadnji oficir bataljona iz 40. polka, major Kisidov. In to razmaje vse. Branilci začnejo bežati. In to povzroči, da tudi zadnji bataljon majorja Dimova zbeži. Zadrževati naskakovalce še dalje, je nemogoče. Nikogar ni, ki bi ustavil in preprečil katastrofo, ki bliskovito nastopa... Major Dimov poskuša, da zbere vse razpršene čete ob neki steni. Ali tu se naenkrat pojavijo Srbi na obeh krilih in začno metati bombe ter z bajoneti klati presenečene vojake. S tem so prevrgli čašo mučenja. Mnogi, ker v njih ni več ne moči, da bi se postavili v bran, od strahote beže na vse strani, v gozdove in v globoke jame, kamor jih vodijo oči.

Major Dimov s svojimi 160 najhrabrejšimi branilci Kajmakčalana se istočasno umakne s Kajmakčalana, kjer je bil tudi poveljnik brigade, da zavzame položaj in se tako brani pred Kajmakčalanom. Kajti Kajmakčalan je že v srbskih rokah. Na samem vrhu je ostala četrt, nekoč nepremagljiva poljska baterija po odredbi poveljnika baterije kot živi spomenik svojega junaštva. Slavni artileristi, ki so se borili do poslednjega diha, so zaspali poleg svojih topov večnim snom.

Tragedija za nas je končana. Kajmakčalan je padel.«

Pomen osvojitve Kajmakčalana.

Za osvojitve Kajmakčalana v gigantskih borbah na višinah orlovskih gnezd, je srbska vojska izgubila 28 oficirjev in 1296 podoficirjev in vojakov — ki so padli. A bolgarska v obrambi dvakrat več.

V ime svoje visoke pažnje in zahvalnosti je prestolonaslednik Aleksander kot vrhovni poveljnik postavil na Kajmakčalanu spominsko kapelo in grobnico za vse padle s posvetilom:

»Mojim div-junakom, neustrašenim in zvestim, ki so s svojimi prsi odprli vrata svobode in so ostali tu kot večni stražarji na pragu očetnjave.«

Aleksander.

Osvajanje Kajmakčalana s taktičnega stališča, predstavlja vojaški napor zgodovinskega značaja, v pogledu izdržljivosti, hrabrosti in požrtvovalnosti srbske vojske za napor, kakršnega lahko dajo samo velike in prvovrstne vojske visoke kvalifikacije.

Z moralnega stališča pa je pojav srbske vojske na Solunskem frontu in njena sijajna zmaga na Kajmakčalanu, po katastrofi 1915. leta, ko je Vrhovno poveljstvo Vilhelma samozavestno objavilo, da so »Srbi in srbska vojska prenehali.«

Ta Kajmakčalanska zmaga je pokazala Nemčiji in vsemu svetu, da srbska vojska obstoji, da zopet zmaguje.

Izdaja Udruženje vojnih invalidov. Odgovorni urednik: Matej Jevak, Miklošičeva cesta št. 13. Tiska tiskarna »Slovenija« v Ljubljani, predstavnik Albert Kolman.